

Kan Siddeedaad waa Mid ka Mid ah Toddobada — Lambarka Koowaad

Labadii Rooma ee Miller

Jeff Pippenger

2023-09-13

William Miller waxa uu farriintiisii nebinnimo ku saleeyey qaab-dhismeedka laba awoodood oo wax baabbi'ya, kuwaas oo uu si sax ah u aqoonsaday inay yihiin Roomaankii jaahiliga ahaa iyo Roomaankii baadarnimada.

“William Miller, markii uu adeegsanayay habkiisa tafsiiirka, waxa uu ku arkay tudcyada kala duwan ee muujinta dhammaadka mowduuc soo noqnoqda oo ah muranka u dhexeeya dadka Ilaah iyo cadowgooda. Falanqayntiisii ku saabsanayd awoodaha silciya dadka Ilaah qarniyada oo dhan gudaheed, waxa uu sameeyay fikradda labada karaahiyo, isaga oo ku qeexay jaahilnimada (karaahiyada koowaad) inay astaan u tahay xoogga silcinta ee ka baxsan kiniisadda, iyo baabtiisnimada Roomaanka (karaahiyada labaad) inay ka dhigan tahay awoodda silcinta ee ku jirta kiniisadda dhexdeeda. Waxay ahayd hal-ku-dhigga labada karaahiyo kan lagu garto badankii fasiraadihiisii nebiyadeed ee xigay.” P. Gerard Damsteegt, *Foundations of the Seventh-day Adventist Message and Mission*, 22.

Fiqiyayaasha Adventism-ku waxay qirayaan xaqiiqda ah in qaab-dhismeedkii Miller ee ku-dhaqanka waxsii sheegidda uu ahaa labada quwadood ee baabbi'ya ee jaahilnimada iyo baabnimo, in kastoo ay taas u arkaan oo keliya falanqayn taariikhda Milleriyiinta ah, ee aanay u aqoonsanayn run Ilaah isaga siiyey.

“Ilaah wuxuu malaa'igtiisii u diray inay taabato qalbiga nin beeraley ah oo aan Kitaabka Quduuska ah rumaysnayn, si ay ugu hoggaamiso inuu wax sii baadho waxsii sheegyada. Malaa'igaha Ilaah ayaa marar badan booqday kii la doortay, si ay maankiisa u hagaan oo fahamkiisa ugu furaan waxsii sheegyadii weligood ku mugdiga ahaa dadka Ilaah. Bilowgii silsiladda runta ayaa isaga la siiyey, waxaana lagu hoggaamiyey inuu baadho xidhiidh ka dambeeya xidhiidh, ilaa uu isagoo yaabban oo la dhacsan uu eegay Erayga Ilaah. Halkaas ayuu ku arkay silsilad run ah oo kaamil ah. Eraygaas uu u haystay inuusan waxyi ahayn ayaa haddana hortiisa ugu furmay quruxdiisa iyo ammaantiisa. Wuxuu arkay in qayb ka mid ah Qorniinku ay qayb kale sharxayso, oo marka tuduc u xirmo fahamkiisa, uu qayb kale oo Erayga ka mid ah ka helay waxa sharraxaya. Wuxuu Erayga quduuska ah ee Ilaah ugu fiirsaday farxad iyo xushmad, iyo haybad qoto dheer.” *Early Writings*, 230.

“Malaa'igtiisii” waxaa si toos ah Sister White ugu aqoonsatay Jibriil.

“Erayadii malaa'igta ee ahaa, ‘Anigu waxaan ahay Jibriil, oo taagan hortiisa Ilaah,’ waxay muujinayaan in uu hayo maqaam sharaf sare leh oo ka dhex jira maxkamadaha samada. Markii uu Daniyel ula yimid farriin, wuxuu yidhi, ‘Ma jiro mid ila taagan waxyaalahan marka laga reebo Miikaa'iil [Masiixa] amiirkiinna.’ Daniel 10:21. Badbaadiyuhu wuxuu Jibriil kaga

hadlayaa Muujintii, isagoo leh in ‘uu diray oo ugu muujiyey malaa’igtiisii addoonkiisii Yooxanaa.’ Revelation 1:1. Malaa’igtuna Yooxanaa waxay ku tidhi, ‘Anigu waxaan kula ahay addoon wadaag ah adiga iyo walaalahaa nebiyada ah.’ Revelation 22:9, R.V. Fikir cajaa’ib leh—in malaa’igta xagga sharafta ku xigta Wiilka Ilaah ay tahay tan loo doortay inay u furto dadka dembilayaasha ah qasdiyada Ilaah.” The Desire of Ages, 99.

“Fikir cajiib ah—in malaa’igta xagga sharafta kaga xigta Wiilka Ilaah ay tahay tii loo doortay inay maskaxda William Miller u furto qasdiyada Ilaah.” Ma ahayn Jibriil oo keliya, laakiin malaa’ig badan ayaa hagay fahamkiisa waxsii sheegyadii “weligoodba mugdi ugu jiray dadka Ilaah.” Jibriil iyo malaa’ig kale ayaa Miller si taxane ah ugu hoggaamiyey Kitaabka Quduuska ah, iyagoo ka bilaabaya Bilowgii oo hore u sii socda. Sidaas daraaddeed waxaa loo hoggaamiyey waxsii sheegista ugu dheer ee waqtiyeed ee Kitaabka Quduuska ah, taas oo ah “toddobada wakhti” (laba kun shan boqol iyo labaatan sannadood) ee Laawiyaantii labaatan iyo lix, ka hor intaan loo hoggaamin laba kun iyo saddexda boqol ee maalmood ee Daanyeel cutubka siddeedaad iyo aayadda afar iyo tobnaad.

Markaas ayaan naftayda u huray tukasho iyo akhrinta Erayga. Waxaan go’aansaday inaan dhinac iska dhigo dhammaan fikradahaygii hore ee igu xidhnaa, inaan si buuxda Qorniinka ula barbar dhigo Qorniinka, oo aan daraasaddiisa u galo si nidaamsan oo habaysan. Waxaan ka bilaabay Bilowgii, waxaan u akhriyey aayadba aayad, anigoo aan ka dheereyn sida macnaha tuducyada kala duwan loo kala furfuri lahaa, si ay iiga saarto jahawareer kasta oo ku saabsan wax qarsoon ama wax iska hor imanaya. Mar kasta oo aan helo wax mugdi ah, caadadaydu waxay ahayd inaan la barbar dhigo dhammaan tuducyada la xidhiidha; waxaana anigoo kaashanaya CRUDEN, aan baadhay dhammaan aayadaha Qorniinka ee laga helay erayada waaweyn ee ku jira qayb kasta oo mugdi ah. Dabadeed, anigoo u oggolaanaya eray kastaa inuu yeesho saamayntiisa habboon ee ku saabsan mawduuca qoraalka, haddii aragtidaydu la jaanqaaddo tuduc kasta oo la xidhiidha oo ku jira Kitaabka Quduuska ah, markaas arrintaasu mar dambe dhib iguma ay ahaan jirin. Sidaas ayaan u sii watay daraasadda Kitaabka Quduuska ah, akhrikeygii ugu horreeyey oo dhan, qiyaastii laba sannadood, waxaana si buuxda ugu qancay in isagu yahay fasirhiisa qudhiisa. Waxaan ogaaday in marka Qorniinka lala barbar dhigo taariikhda, waxsii sheegisyada oo dhan, intii ay rumoobeen, ay si toos ah u rumoobeen; in dhammaan tusaalooyinka kala duwan, sarbeeyada, masaallada, isu-ekeysiiyada, iwm. ee Kitaabka Quduuska ahi, ama lagu sharxay xidhiidhkooda dhow, ama ereyada lagu muujiyey lagu qeexay qaybo kale oo Erayga ka mid ah, oo marka sidaas loo sharxo, si toos ah loo fahmayo iyadoo la waafajinayo sharaxaaddaas. Sidaas ayaan ugu qancay in Kitaabka Quduuska ahi yahay nidaam runno la muujiyey ah, oo si caddaan iyo fudayd leh loo bixiyey, si “nin socoto ahu, in kastoo uu nacas yahay, uusan ugu khaldamin.” ...

“Markaan sii fogeeyey daraasaddayda Qorniinka, waxaan ku soo gunaanaday in toddobada wakhti ee sarreynta Quruumaha aan Yuhuudda ahayn ay tahay inay ka bilaabmaan markii Yuhuuddu joojiyeen inay noqdaan qaran madax-bannaan xilligii maxaabiisnimadii Manaseh, taas oo taariikhyahannada ugu aqoonta fiicani u qoondeeyeen sannadka 677 B. C.; in 2300ka maalmood ay la bilaabmeen toddobaatanka toddobaad, kuwaas oo taariikhyahannada ugu aqoonta fiicani ku taariikheeyeen sannadka 457 B. C.; iyo in 1335ka maalmood, oo ka bilaabmaya qaadistii allabariga joogtada ah, iyo taagiddii karaahiyada wax baabbi’isa,

Daanyeel cutubka toddobaad aayadda kow iyo tobnaad, ay tahay in laga taariikheeyo taagiddii sarreynta Baabawnimada, ka dib qaadistii karaahiyooyinkii jaahiliga ahaa, taas oo, sida ay qabaan taariikhyahannadii ugu wanaagsanaa ee aan la tashan karay, ay ahayd in lagu taariikheeyo qiyaastii A. D. 508. Markii dhammaan xilliyadan nebinnimada laga xisaabiyo taariikhaha kala duwan ee ay u qoondeeyeen taariikhyahannada ugu aqoonta fiicani dhacdooyinkii ay si cad uga ahayd in laga xisaabiyo, dhammaantood waxay ku dhammaan lahaayeen isku mar, qiyaastii A. D. 1843. Sidaas ayaan, sannadkii 1818, dhammaadkii labadii sannadood ee aan ku jiray daraasadda Qorniinka, ugu imid gunaanadkan culus, in qiyaastii shan iyo labaatan sannadood laga bilaabo wakhtigaas dhammaan arrimaha xaaladdeenna hadda jirta la soo afjari doono...” William Miller’s Apology and Defense, 6, 12.

Qaanuunka xusitaanka ugu horreeya wuxuu dhidibada u taagaa in waxa ugu horreeya ee la xuso uu yahay kan ugu muhiimsan; waxa ugu horreeya ee lagu xusay Muujintii cutubka koowaad aayadda koowaadna waa habka isgaadhsiineed ee Aabbuhu adeegsado marka uu farriin siiyo Ciise, kaas oo isaguna markiisa siiya malaa’igtiisa, taas oo haddana siisa nebi, ka dibna nebigu qoro oo u diro kiniisadaha. Markii Adventism-ku diiday shaqadii iyo daahfuryadii William Miller, ma ayan diidin oo keliya aasaaskoodii, balse waxay sidoo kale diideen isla habkii isgaadhsiineed ee Miller ku hoggaamiyey fahamkiisii, waxayna diideen habkaas oo ah jidka keliya ee dadku ku fahmi karaan Muujintii Ciise Masiix ee la furo wax yar ka hor intaan xilliga imtixaanku xidhmin.

Miller waxaa loo horseeday inuu fahmo in toddobadii goor ee Laawiyiintii ay ka bilaabmeen 677BC. Ma ahayn ilaa 1856 in Rabbigu adeegsaday Hiram Edson si loo garto in kala firdhinta toddobada goor ay sidoo kale ku dhacday tobankii qabiil ee woqooyi ee reer binu Israa’iil. Rabbigu wuxuu isku dayayay inuu kobciyo fahamka toddobada goor si waafaqsan, hase ahaatee aad uga durugsan, daahfurkii aasaasiga ahaa ee Miller ee toddobada goor. Laakiin 1856 iftiinkii uu Hiram Edson soo bandhigay si qarsoodi ah ayuu ku dhammaaday, waayo maqaalka siddeedaad ee taxanaha ayaa ku dhammaaday erayadii James White, oo markaas ahaa Tifaftiraha Review and Herald, “To be continued.” Waa in la “continued” sameeyaa, laakiin ma ahayn ilaa wixii ka dambeeyey Sebtembar 11, 2001, markii Rabbigu dadkiisa u horseeday “old paths” ugu dambayntiina taxanihii aan la dhammaystirin ee maqaallada uu qoray Hiram Edson.

Hadda kama hadlayno caasinimadii bilaabatay wax yar ka dib niyad-jabkii weynaa, ee waxaannu keliya tilmaamaynaa in inkasta oo Miller loo hoggaamiyey “toddobada jeer” ee Laawiyiintii labataan iyo lix, haddana ay caddahay in Rabbigu u qasdiyey inuu kordhiyo fahamkii bilowga ahaa ee toddobada jeer kana sii gudbo fahamkii aasaasiga ahaa ee Miller ka haystay mowduucan. Wuxuu doortay Hiram Edson, isla addoonkii ka tirsanaa taariikhdaas qudheeda oo uu hore ugu doortay inuu siiyo araggii Masiixa oo u gudbaya Meesha Ugu Quduusan Oktoobar 23, 1844.

Tani waa sababta aan u adeegsaday erayadii fiqiga-yaqaanka Adventist-ka si aan u qiro in qaab-dhismeedka dhammaan dabaqitaannadii nebiyadeed ee Miller uu ku dhisnaa fahamkiisa ku saabsan labada awoodood ee wax baabbi’iya, kuwaas oo kitaabka Daanyeel lagu matalay “joogtada” (heathenism), taas oo mar walba lala xiriiro ama “xadgudubka” ama “karaahiyada,” labaduba iyagoo matalaya dhinacyo kala duwan oo ka mid ah awoodda wax baabbi’isa ee baabanimada. Fahamka aasaasiga ah ee Miller ee ku saabsan awoodaha Roomaanku aad buu u

kordhay tan iyo taariikhdiisii uu matalayo.

Malaa'igta Ilaah, oo uu ku jiro Jibriil, ayaa Miller ku hoggaamiyey fahamyadiisii uu ku dhawaaqay. Fahamyadaas waxaa ka mid ahaa waxsii sheegyadiisii uu ku dhawaaqay, qawaaniintii fasiraadda Kitaabka Quduuska ah ee uu adeegsaday, iyo weliba qaab-dhismeedkii u saamaxay inuu si sax ah u habeeyo waxsii sheegyada. Miller waxaa la siiyey qaab-dhismeedka ah in labada awoodood ee wax baabbi'iya ee lagaga hadlay Daanyeel ay ahaayeen Roomaankii jaahiliga ahaa iyo Roomaankii baadariga. Future for America waxaa lagu hoggaamiyey qaab-dhismeedka saddexda awoodood ee wax baabbi'iya ee ah masduulaagga, bahalka, iyo nebiga beenta ah.

Oo waxaan arkay saddex ruux oo wasakh leh oo u eg raahy, iyagoo ka soo baxay afkii masduulaaggii, iyo afkii bahalkii, iyo afkii nebiga beenta ahaa. Waayo, iyagu waa ruuxyada jinniyada, oo sameeya mucjisooyin, kuwaas oo u baxa boqorrada dunida iyo kuwa dunida oo dhan, inay ku ururiyaan dagaalka maalintaas weyn ee Ilaaha Qaadirka ah. Muujintii 16:13, 14.

Qaab-dhismeedka mustaqbalka ee Ameerika waxa uu ku dhisan yahay shaqadiisii Miller, hase yeeshee waxa uu ka sii gudbaa halkii ay shaqadiisii ku ekaatay. Adventism-ku waxa uu ka tegey qaab-dhismeedkiisii, waxana uu ku noqday fiqiga Protestantism-ka riddoobay iyo Rooma. Isla xariiqda waxsii sheegista ee ka bilaabatay kitaabka Daanyeel ayaa lagu sii qaadaa kitaabka Muujintii.

“Muujintii waa buug la shaabadeeyey, hase yeeshee sidoo kale waa buug la furay. Waxay diiwaangelisaa dhacdooyin yaab leh oo dhici doona maalmaha ugu dambeeya ee taariikhda dunidan. Waxbarista buuggani waa caddaan oo qeexan, mana aha wax qarsoodi ah oo aan la fahmi karin. Gudahiisa waxaa lagu sii wadaa isla xariiqdii waxsii sheegista sida ku jirta Daanyeel. Qaar ka mid ah waxsii sheegyada Ilaah wuu ku celceliyey, isagoo sidaas ku muujinaya in ay tahay in muhiimad la siiyo. Rabbigu ma celceliyo waxyaalaha aan lahayn cawaaqib weyn.” Manuscript Releases, volume 9, 8.

Miller ma fahmi karin waxsii sheegyada kitaabka Muujintii, waayo xariiqda heethennimada iyo baabanimada ee sida adag loogu aqoonsaday Daanyeel ayaa kitaabka Muujintii lagu sii ballaadiyey si loogu daro quwadda xigta ee silcinta keenta ee ka soo muuqanaysa masraxa taariikhda waxsii sheegyada.

“Iyada oo loo marayo jaahilnimada, dabadeedna iyada oo loo marayo Baabtiisnimada, Shayddaan wuxuu adeegsaday awooddiisa qarniyo badan isagoo ku dadaalaya inuu markhaatiyaasha aaminka ah ee Ilaah ka tirtiro dhulka. Jaahiliintii iyo baabbasiintuba waxaa dhaqaajinayay isla ruuxii masduulaagga. Waxa keliya oo ay ku kala duwanaayeen waxay ahayd in Baabtiisnimadu, iyadoo iska dhigaysa inay Ilaah u adeegayso, ay ahayd cadowga ka sii khatarsan oo ka sii arxan daran. Iyada oo loo marayo awoodda Romanism-ka, Shayddaan wuxuu dunida ka dhigtay maxbuus. Kaniisaddii Ilaah ee magaca uun lagu sheeganayay ayaa lagu qaaday safafka khiyaanadan, in ka badan kun sannadoodna dadka Ilaah waxay ku dhibtoodeen cadhadii masduulaagga. Oo markii Baabtiisnimada, iyadoo xooggeedii laga xayuubiyey, lagu qasbay inay joojiso silcinta, Yooxanaa wuxuu arkay awood cusub oo soo baxaysa si ay ugu dhawaaqdo codkii masduulaagga, una sii waddo isla hawshii arxan darrada iyo cayda badnayd. Awooddan, oo ah tii ugu dambaysay ee la dagaallanta kaniisadda iyo

sharciga Ilaah, waxaa lagu calaamadeeyey bahal leh geeso u eg wan. Bahalladii ka horreeyey waxay ka soo baxeen badda, laakiin kanu wuxuu ka soo baxay dhulka, taasoo ka dhigan koritaan nabdoon oo ummadda la calaamadeeyey. ‘Labada gees oo u eg kuwa wan’ waxay si fiican u metelaan dabeecadda Dawladda Maraykanka, sida ay uga muuqato labadeeda mabda’ ee aasaasiga ah, Jamhuuriyadnimo iyo Protestantinimo. Mabaadi’dani waa sirta awooddeenna iyo barwaaqadeenna qaran ahaan. Kuwii ugu horreeyey ee magangelyo ka helay xeebaha Ameerika waxay ku farheen inay gaadheen dal ka xor ah sheegashooyinka isla weynida leh ee baabannimada iyo keli-talisnimada xukunka boqortooyada. Waxay go’aansadeen inay dhisaan dawlad ku taagan sal ballaadhan oo xorriyadda madaniga ah iyo tan diinta.”

“Laakiin xariiqidda adag ee qalinka nebinnimadu waxay muujinaysaa isbeddel ku yimaadda muuqaalkan nabadda leh. Bahalka leh geesaha sida wan oo kale ahu wuxuu ku hadlaa codkii masduulaagga, oo ‘wuxuu ku dhaqmaa awooddii bahalkii kowaad oo dhan hortiisa.’ Waxsii sheegiddu waxay caddaynaysaa inuu kuwa dhulka deggan ku odhan doono inay bahalka u sameeyaan sanam, iyo in ‘uu wada yeelo dhammaan, kuwa yaryar iyo kuwa waaweyn, kuwa taajiriinta ah iyo kuwa masaakiinta ah, kuwa xorta ah iyo kuwa addoommada ah, inay calaamad ku qaataan gacantooda midig ama fooddooda; iyo inaan ninna iibsan karin ama iibin karin, kii haysta calaamadda, ama magaca bahalka, ama tirada magiciisa mooyaane.’ Sidaas daraaddeed Protestantism-ku wuxuu raacayaa raadkii Baabbanimada.” Signs of the Times, November 1, 1899.

Miller, bahalka badda iyo bahalka dhulka ee Muujintii saddex iyo tobnaad waxay u taagnaayeen Roomaanka jaahiliga ah oo ay ku xigtay Roomaanka baabbanimada. Miller sidoo kale wuxuu isku dayay inuu qaab-dhismeedkiisa ku dabaqo Muujintii toddoba iyo tobnaad, hase yeeshee bogsiinta dhaawicii dhimashada lahaa ee baabbanimada, doorka nebiyadeed ee Maraykanka iyo Qaramada Midoobay waxay ka baxsanaayeen qaabkii rabbaaniga ahaa ee malaa’iguhu isaga siiyeen. Isaga ahaan, bahalkii dhulka ka soo baxay ee Muujintii saddex iyo tobnaad wuxuu ahaa baabbanimada.

Miller wuxuu ahaa farriintii loo adeegsan lahaa in maradii Protestantism laga qaado gacmaha kuwa sheeganayay inay Protestant yihiin ee ka soo baxay Qarniyadii Mugdiga. Wakhtigii Maraykanku u hadli lahaa sida masduulaagii, markii Jamhuurinimadu isu beddeli lahayd dimuqraadiyad, iyo markii Protestantismkii riddada ahaa uu la midoobi lahaa dawlad riddaysan oo uu ku celin lahaa isku-darka kaniisadda iyo dawladda ee ah ekaanshaha baabbanimada, weli wuxuu ahaa mustaqbal aan gaarin xilligiisii. Sidaas daraaddeed, wuxuu isku dayay inuu kitaabka Muujintii geliyo qaab-dhismeedkii rabbaaniga ahaa ee malaa’igtu siisay.

Waxaa loo doortay inuu fahmo korodhka aqoonta ee la soo saaray sannadkii 1798 markii la furay muujintii Webiga Ulai ee Daanyeel siddeed iyo sagaal. Mustaqbalka Ameerika waxaa loogu talagalay inuu fahmo muujintii Webiga Hiddeqel ee Daanyeel cutubyada toban ilaa laba iyo toban, taas oo la furay sannadkii 1889, markii, sida lagu tilmaamay Daanyeel kow iyo toban, aayadda afartan, dalalkii matalayay Midowgii Soofiyeeti ee hore ay xaaqeen baadarinimada iyo Maraykanku.

Qaab-dhismeedkii malaa’igtu siiyeen Future for America waxa uu ku salaysnaa aqoonsiga, iyo ku-dhaqangelinta waxsii-sheegidda iyada oo lagu jiro macnaha midowga saddex-geesoodka ah ee

masduulaagga, bahalka, iyo nebigii beenta ahaa.

“Iftiinkii Daanyeel Ilaah ka helay waxaa si gaar ah loogu bixiyey maalmahan ugu dambeeya. Ru’yadihii uu ku arkay webiyada waaweyn ee Shiinaar, oo ah daamanka Ulaay iyo Xiddeqel, waxay haatan ku jiraan geeddi-socodkii rumoobiddooda, oo dhacdooyinkii la sii sheegay oo dhammuna dhowaan way dhici doonaan.” Testimonies to Ministers, 112.

Millerites-ku waxay soo bandhigeen farriimaha malaa’igta koowaad iyo tan labaad, iyagoo ku dhawaaqaya furitaanka xukunka. Future for America waxay soo bandhigaysaa farriinta malaa’igta saddexaad.

Anigu waan beeray, Abolloosna waa waraabiyey; laakiin Ilaah baa bixiyey koritaanka. Sidaas daraaddeed kan beeraa wax ma aha, kan waraabiyaana wax ma aha; laakiin Ilaah oo bixiya koritaanka. Haddaba kan beeraa iyo kan waraabiya waa isku mid; nin kastana wuxuu heli doonaa abaalgudkiisa sida hawshiisa u dhiganto. Waayo, annagu waxaynu nahay kuwa Ilaah la shaqeeya; idinkuna waxaad tihiin beer Ilaah leeyahay, waxaadna tihiin dhisme Ilaah leeyahay. Sida nimcada Ilaah ee lay siiyey, anigoo ah dhise sare oo xigmad leh, waxaan dhigay aasaaska, mid kalena dushiisa ayuu ka dhisayaa. Laakiin nin kastaa ha iska jiro sida uu dushiisa uga dhisayo. Waayo, ninna ma dhigi karo aasaas kale aan ahayn kii hore loo dhigay, kaas oo ah Ciise Masiix. 1 Korintos 3:6–11.

Si fariinta malaa’igta saddexaad si sax ah loo soo bandhigo, waa in sidoo kale la soo bandhigaa fariimaha labada malaa’igood ee hore; waayo, waxaa naloo sheegay inaanu jiri karin mid saddexaad la’aanteed mid koowaad iyo mid labaad. Fariinta koowaad iyo tan labaad waa aasaaska, tan saddexaadna waa dhagaxa gunaanadka; hase yeeshee, fariinta saddexaad weligeed ma diidi doonto mana ka hor iman doonto fariinta koowaad iyo tan labaad. Haddii ay sidaas samayso, ma aha fariinta runta ah.

“Farriintii kowaad iyo tan labaad waxaa la bixiyey 1843 iyo 1844, oo hadda waxaannu ku jirnaa ku dhawaaqidda tan saddexaad; hase yeeshee saddexda farriimood oo dhammu weli waa in la sii ku dhawaaqaa. Hadda waxay lagama maarmaan u tahay si la mid ah sidii ay weligeedba u ahayd in dib loogu celceliyo kuwa runta doonaya. Qalin iyo codba waa inaynu ku baahinno ku dhawaaqidda, annagoo muujinayna kala horrayntooda iyo sida loo dabaqo waxsii sheegyada ina soo gaadhsiinaya farriinta malaa’igta saddexaad. Ma jiri karto farriin saddexaad la’aanteed tan kowaad iyo tan labaad. Farriimahan waa inaynu dunida ku gaadhsiinno qoraallo iyo muxaadarrooyin, annagoo ku tusayna silsiladda taariikhda waxsii sheegyada waxyaalihii dhacay iyo waxyaalaha dhici doona.” Selected Messages, book 2, 104, 105.

Waxaa jira aragti aad u wanaagsan oo ku saabsan taariikhda Millerite-ka iyo taariikhdeenna. Millerite-ku waxay ahaayeen bilowgii, annaguna waxaan nahay dhammaadka. Iyagu waxay soo bandhigeen oo ku noolaayeen farriimaha malaa’igta koowaad iyo tan labaad. Annagu waxaan soo bandhignaa farriinta malaa’igta saddexaad. Farriintoodii aan la furin (riyadii Ulai) waxaa laga helaa laba cutub oo ka mid ah Daanyeel, tan annagana (riyadii Hiddeqel) waxaa laga helaa saddex cutub. Iyagu waxay aqoonsadeen hooggii koowaad iyo kii labaad, waxayna ku noolaayeen gudaha rumoobidda hoogga labaad. Annagu waxaannu aqoonsannaa oo ku noolaannaa gudaha rumoobidda hoogga saddexaad. Qaab-dhismeedkoodii ku-dabqidda waxsii sheegidda wuxuu ahaa

Roomaankii jaahiliga ahaa (masduulaagii) iyo Roomaankii baadariga ahaa (bahalkii).
Qaab-dhismeedkeenna ku-dabqidda waxsii sheegiddu waa Rooma casriga ah oo ah bahal
saddex-geesood ah.

Markaan bilaabayno inaan ka fiirsanno sifada Rooma papal-ka ee ku jirta cutubka toddoba iyo
tobnaad ee Muujintii, taas oo ah ta siddeedaad ee ka mid ah toddobada, waxaa habboon inaan
tixgelinno wixii Millerite-yadu ka fahmeen Rooma intii lagu jiray taariikhdiisii aasaaska ahayd.
Malaa'igta saddexaad waxay yeelan doontaa iftiin dheeraad ah, laakiin iftiinkaas marna kama hor
iman doono runta la aasaasay.

Daanyeel cutubka labaad, toddobaad, siddeedaad, kow iyo tobnaad iyo laba iyo tobnaad waxay
tilmaamayaan Rooma, iyadoo ka mid ah quwadaha kale. Waxa aynu ka fiirsanaynaa labada weji ee
Rooma ka hor 1798; heydinnimo iyo baabannimo, iyagoo ah qaab-dhismeedka adeegsiyada
nebiyadeed ee Miller. Miller iyo hormuudkii hore waxay aqoonsadeen in “tuugagga dadkaaga” ee
ku xusan Daanyeel cutubka kow iyo tobnaad aayadda afar iyo tobnaad ay metelaan Rooma.

Oo waayahaasna kuwo badan ayaa ka soo hor kici doona boqorka koonfureed; weliba kuwa
waxdhaca oo ka mid ah dadkaaga ayaa isa sarraysiin doona si ay u adkeeyaan riyada; laakiinse
way dhici doonaan. Daanyeel 11:14.

Ugu yaraan waxaa jira laba qodob oo muhiim ah oo lagu tixgelinayo aayaddan gudaheeda. Erayga
“vision” ee aayaddan ku jira waa mid ka mid ah laba eray oo Cibraani ah oo ku jira kitaabka
Daanyeel kuwaas oo loo tarjumay “vision.” Mid ka mid ah erayada Cibraaniga ah ee loo tarjumay
“vision” waa châzôn, wuxuuna ka dhigan yahay riyo, ama wax sii sheegid, ama aragti. Erayga
châzôn wuxuu tilmaamaa taariikh nebiyadeed, ama muddo waqti ah, waxaana laga helaa Daanyeel
toban jeer, mar walbana waxaa loo tarjumaa “vision.”

Ereyga kale ee Cibraaniga ah ee sidoo kale loo tarjumay “muujin” waa mar-eh’, oo macneheedu
yahay muuqaal. Ereyga mar-eh’ wuxuu tilmaamayaa aragti keli ah, waqti go’an oo la arkay.
Ereyga Cibraaniga ah ee mar-eh’ waxaa laga helaa saddex iyo toban jeer kitaabka Daanyeel,
waxaana loo tarjumay “muujin” lix jeer, afar jeerna “weji,” laba jeerna “muuqaal,” hal jeerna “si
wanaagsan loo eegayo.”

Kuwa waxdhaca dadkaaga waxay metelaan Rooma, sidaas darteedna mawduuca nebiyadeed ee
Rooma ayaa ah waxa dhidibada u taagaya “arkaanta” nebiyadeed ee ku jirta kitaabka Daanyeel.
Sidaas aawadeed, waxaa muhiim ah in la fahmo ahmiyadda Rooma sida astaan nebiyadeed.

Caqli nebiyadeed waxay dalbanaysaa in erayga “muujin” ee matalaya taariikhda nebiyadeed uu
yahay isla “muujinta” looga hadlayo kitaabka Muujintii, waayo waxyigu wuxuu caddaynayaa in
Daanyeel iyo Muujintii ay yihiin isla kitaabkii, inay is-dhammeystiraan, inay midba midka kale
kaamilnimo gaadhsiiyo, iyo in isla xariiqda waxsii sheegista ee ku taal Daanyeel lagu sii qaado
Muujintii. Qodobbadaas lagu soo bandhigay Ruuxa Waxsii sheegidda hore ayaa durba loogu daray
taxanahan maqaallada ah, sidaas daraaddeed mar kale halkan kuma soo celin doono. Waxaan ku
dari doonaa qodob kale oo aan sidoo kale hore uga soo qaadannay Sister White. Qodobkaasu waa
in dhammaan kutubta Kitaabka Quduuska ahi ay ku kulmaan kuna dhammaadaan kitaabka

Muujintii. “Muujinta” taariikhda nebiyadeed (châzôn) ee laga helo Daanyeel oo lagu adkeeyey mawduuca nebiyadeed ee Rooma, waxay matalaysaa muujinta taariikhda nebiyadeed ee guud ahaan Kitaabka Quduuska ah. Dhammaan kutubta Kitaabka Quduuska ahi waxay ku kulmaan kuna dhammaadaan Muujintii, Ilaahna marnaba isma khilaaf. Marnaba! Haddii aad u malaynayso inuu sidaas yeelay, wax baad si khaldan u fahmaysaa. Isla erayga Cibraaniga ah (châzôn) ayaa sidoo kale kitaabka Maahmaahyada loogu tarjumay muujin.

Meeshii aan muujin jirin, dadku way halligmaan; laakiin kan sharciga xajiya, waa barakaysan yahay. Maahmaahyadii 29:18.

Taasi waa qodobka ugu horreeya ee ay tahay in laga fiirsado aayaddan. Haddii aynu si qalad ah u fahanno Rooma, markaas ma suurtageli doonto in aynu dhidibbo u taagno aragtida taariikhda nebiyadeed. Xaqiiqadaas ayaa asal ahaan qeexaysa dadaalladii ay Yeesuuyiinta iyo kuwo kale taariikhda oo dhan ku soo bandhigeen fiqiga been-abuurka ah si ay u baabbi’iyaan mawduuca nebiyadeed ee Rooma. Marka aynu ka fiirsanayno fahamka aasaasiga ah ee Rooma, waa in aynu tan maanka ku haynaa.

“Kuwa ku jahawareera fahamkooda ereyga, oo ku guuldaraysta inay arkaan macnaha kan Masiixa ka gees ah, hubaal waxay isa soo taagi doonaan dhinaca kan Masiixa ka gees ah. Hadda innagu waqti nooma furna inaan dunida la milanno. Daanyeel wuxuu taagan yahay saamigiisii iyo meeshiisii. Waxsii sheegyadii Daanyeel iyo Yooxanaa waa in la fahmaa. Iyagu midba midka kale ayuu fasiraa. Waxay dunida siinayaan runno ay tahay in qof kastaa fahmo. Waxsii sheegyadani waa inay dunida markhaati uga ahaadaan. Oofintooda maalmahan ugu dambeeya ayay iyagu iskood isu sharraxi doonaan.” Kress Collection, 105.

Haddii aad ku guuldarraysato inaad aragto macnaha kan Masiixa ka geesta ah (Rooma), waxaad ku biiri doontaa Rooma, digniintanna waxa lagu dhex dhigay duruufaha awood u yeelashada ama aan awood u yeelan karin in la fahmo buugaagta Daanyeel iyo Muujintii. Millerites-ku waxay fahamkooda aasaasiga ah ee Adventism-ka ku dhiseen aqoonsigooda Rooma. Waxay garteen in Rooma lagu matalay laba quwadood oo wax baabbi’iya, in labaduba ahaayeen wejiyo Rooma ka mid ah, hase ahaatee taariikh ahaan ma ay joogin meel ay ku arki karaan Rooma sidii midnimo saddex-geesood ah sida lagu matalay buugga Muujintii. Sidaas darteed Daanyeel waa aasaaska ay matalaan Millerites-ku, Muujintiina waa dhagaxa madaxda ah ee ay matasho Future for America. Waxa jira qodob kale oo ka yimid Daanyeel kow iyo tobnaad aayadda afar iyo tobnaad oo aannu doonayno inaan tilmaanno.

Miller iyo hormuudkii kale waxay garteen in sanamka ku muuqday riyadii Nebukadnesar uu matalayey afarta boqortooyo ee Baabuloon, Maado-Faaris, Giriig iyo Rooma. Ma ay awoodin inay ka sii arkaan boqortooyada afraad, waayo waxay garteen in Rooma baabada ahi ay ahayd uun marxalad labaad oo Rooma ah, sidaas darteedna boqortooyadii afraad ay dhammaatay sannadkii 1798. Marka laga eego meeshii ay taariikh ahaan ka taagnaayeen, calaamadda nebinimo ee keliya ee hadhay waxay ahayd Imaatinka Labaad ee Masiixa, halkaas oo dhagaxii buurta laga soo jaray uu ku dhici lahaa cagaha sanamka. Milleriyiintu waxay aqoonsadeen kala-duwanaanshooyin nebinimo oo u dhexeeya Rooma jaahiliga ah iyo Rooma baabada ah, hase ahaatee maadaama lagu khasbay inay 1798 la waafajiyaan soo noqoshada Masiixa, ma ay arki karin wax ka sii fog afar

boqortooyo.

“Waxa aynu nimid wakhti uu shaqada quduuska ah ee Ilaah lagu metelayo cagaha sanamka, kuwaas oo birta lagu qasay dhoobo jilicsan. Ilaah wuxuu leeyahay dad, dad la doortay, kuwaas oo garashadoodu ay tahay in la quduuseeyo, oo aanay nijaasoobin iyagoo saldhigga dul saaraya qoryo, caws, iyo xaab qalan. Naf kasta oo daacad u ah amarrada Ilaah waxay arki doontaa in astaanta lagu garto rumaysadkeenna ay tahay Sabtida maalinta toddobaad. Haddii dowladdu ay maamuusi lahayd Sabtida sida Ilaah amray, waxay ku taagnaan lahayd xoogga Ilaah iyo difaaca rumaysadka mar qudha quduusiinta loo dhiibay. Laakiin ragga dawladdnimadu waxay taageeri doonaan sabti been abuur ah, oo waxay rumaysadkooda diineed ku qasi doonaan dhawrida ilmahan ka soo farcamay baabtiisnimada Roomaanka, iyagoo ka sarreysiinaya Sabtida Rabbigu quduus ka dhigay oo barakeeyey, oo uu u gooni yeelay in dadku quduus u dhawraan, si ay calaamad ugu noqoto isaga iyo dadkiisa ilaa kun fac. Isku qasidda xeeladda kaniisadda iyo xeeladda dawladdu waxaa lagu metelay birta iyo dhoobada. Midowgani wuxuu wiiqayaa awoodda oo dhan ee kaniisadaha. In kaniisadda lagu maalgeliyo awoodda dawladda waxay keeni doontaa natiijooyin shar leh. Dadku waxay ku dhowaadeen inay dhaafaan xadka dulqaadka Ilaah. Waxay xooggoodii geliyeen siyaasadda, oo waxay la midoobeen baabtiisnimada Roomaanka. Laakiin wakhtigu wuu iman doonaa marka Ilaah ciqaabi doono kuwa sharcigiisa buriyey, oo falalkooda sharka ahna ay dib ugu soo laaban doonaan iyaga qudhooda.” Seventh-day Adventist Bible Commentary, volume 4, 1168.

Muujintii toddoba iyo tobnaad waa aqoonsigii ugu dambeeyay ee boqortooyooyinka waxsii sheegidda Kitaabka Quduuska ah, waxayna caddeynaysaa in toddoba boqortooyo ay dhaceen iyo in boqortooyada siddeedaad ay tahay midowga saddex-geesoodka ah ee Rooma casriga ah. Haddii tixraaca ugu horreeya ee boqortooyooyinka waxsii sheegidda Kitaabka Quduuska ah uu yahay Daanyeel cutubka labaad, oo hubaal sidaas buu yahay; markaas tixraaca ugu dambeeya waa in lagu muujiyo tixraaca ugu horreeya. Sidee ayay afarta boqortooyo ee Daanyeel cutubka labaad ula waafaqi karaan siddeed boqortooyo oo ku qoran Muujintii toddoba iyo tobnaad?

Haddaba xusuusta marka aynu sii soconayno in Millerites-ku aanay arki karin dhacdooyinka nebiyadeed ee ka baxsan taariikhda. Farriintii ay fahmeen oo ay ku dhawaaqeen waxay imanitaanka labaad ee Masiixa u aqoonsatay calaamadda xigta ee taariikhda nebiyadeed. Laakiin haddii fahamka Millerite ee Rooma sida astaanta dhidibada u taagta aragtida taariikhda nebiyadeed, iyo weliba Daanyeel cutubka labaad, ay labaduba yihiin runo aasaasi ah oo Millerite ah, sidee bay tani ula waafaqi kartaa siddeedda boqortooyo ee cutubka toddoba iyo tobnaad ee Muujintii?

Haddii aad ka shakisan tahay in sanamka ku jira Daanyeel laba uu yahay mid aasaasi ah, waxa keliya ee aad u baahan tahay inaad samayso waa inaad tixgeliso jaantusyadii hormuudka ee 1843 iyo 1850. Labaduba waxa ku sawiran sanamka Daanyeel laba. Sidoo kale wax aan ka yarayn muhiimaddiisa ayaa ah in Ellen White ay caddeyso in labada jaantusba lagu sameeyey tilmaanta Ilaah iyo sida uu isagu u qorsheeyey.

“Waxaan arkay in jaantuskii 1843 uu ku hagayay gacanta Rabbigu, oo aan loo baahnayn in wax laga beddelo; in tirooyinku ahaayeen sida uu Isagu doonayay; in gacantiisu saarnayd oo

ay qarisay qalad ku jiray qaar ka mid ah tirooyinka, si aan ninna u arki karin, ilaa gacantiisa laga qaaday.” Early Writings, 74, 75.

Waxay ka tiri jaantuskii 1850:

“Waxaan arkay in Ilaah ku jiray daabacaadda shaxda uu sameeyey Walaal Nichols. Waxaan arkay in shaxdan ay Kitaabka Quduuska ah ku jirto wax sii sheegid ku saabsan, oo haddii shaxdani loogu talagalay dadka Ilaah, haddii ay ku filan tahay mid, mid kale ayeyna u tahay; oo haddii mid u baahday shax cusub oo lagu sawiray miisaan ka weyn, dhammaantoodna sidaas oo kale ayey ugu baahan yihiin.” Manuscript Releases, volume 13, 359.

Waxaa jira maahmaah dunida ka timi oo qadiimi ah oo leh, “Khaladku wuxuu leeyahay waddooyin badan, laakiin runtu waxay leedahay hal keliya.” Waxaa jira khaladaad kala duwan oo badan oo la adeegsaday si looga horjoogsado dadka inay gartaan in Roomaanka casriga ah ee Muujintii toddoba iyo tobnaad uu yahay madaxii siddeedaad oo ka mid ah toddobadii. Mid ka mid ah khaladaadkaas ay adeegsadaan culimada fiqiga ee Adventism-ku waa matalaad qaldan oo laga bixiyo boqortooyooyinka taariikhda. Halkan kama hadlayo boqortooyooyinka wax sii sheegidda Kitaabka Quduuska ah; kuwani waa laba magac-bixin oo kala duwan. Boqortooyooyinka wax sii sheegidda Kitaabka Quduuska ah waxaa lagu asaasay xusiddii ugu horraysay ee Daanyeel cutubka labaad, laakiin waxaa jiray boqortooyooyin taariikheed oo ka horreeyey Baabuloon. Ellen White si cad ayay u aqoonsataa cidda ay ahaayeen boqortooyooyinka taariikhdu, hase yeeshee culimada fiqiga ee Adventism-ku way iska indhatiraan markhaatifurka waxyoonaay oo waxay abuuraan taxane boqortooyooyin taariikheed ah oo mugdi geliya fahamka ah in Roomaanku mar kasta soo baxo isagoo siddeedaad ah oo ka mid ah toddobadii. Hase yeeshee, waa Roomaanka kan dhidibada u taaga aragtida.

Fiqiyaasha Adventism-ka iyo Protestantism-ka riddada ah waxay soo jeedinayaan in boqortooyooyinkii taariikhdu ahaayeen Masar, Ashuur, Baabuloon, Maadooyiin-Faaris, Giriig, Rooma, iyo wixii ka dambeeya. Walaasha White waxay ina ogeysiinaysaa in ay jirto boqortooyo saddexaad oo taariikhda ka mid ah, taas oo ay doortaan inay ka tagaan. Ma boqortooyadaas bay ka tagayaan, mise Ruuxa Waxsii-sheegidda bay ka tagayaan? Labadaba.

“Taariikhda quruumaha—kuwaas oo midba kan kale ka dambeeyey u qabsaday waqtigii iyo meeshoodii loo qoondeeyey, iyaga oo aan ogayn haddana markhaati u ah runta ay iyagu laftoodu micnaheeda garan waayeen—ayaa nala hadasha. Qaran kasta iyo qof kasta oo maanta jooga Ilaah wuxuu u qoondeeyey meel ku jirta qorshihiisa weyn. Maanta dadka iyo quruumuhaba waxaa lagu cabbirayaa xadhigga miisaanka ee gacanta Kan aan marnaba qalad samayn. Dhammaantoodna, doorashadooda ay iyagu sameeyaan, waxay ku go’aaminayaan qaddarkooda, Ilaahna wax walba wuu ka sarreysiinayaa si loo oofiyo ujeeddooyinkiisa.”

“Taariikhda uu kan weyn ee AHAY ku calaamadeeyey Eraygiisa, isaga oo isku xidhaya xiriirba xiriirka ka dambeeya ee silsiladda nebiyadeed, laga bilaabo daa’imnimadii tagtay ilaa daa’imnimada imanaysa, waxay inoo sheegaysaa halka aynu maanta kaga jirno socodka xilliyada, iyo waxa la filan karo wakhtiga iman doona. Wax kasta oo waxsii sheegiddu sii sheegtay inay dhici doonaan, ilaa wakhtigan xaadirka ah, waxaa lagu daba galay bogagga taariikhda, waxaana aynu ku kalsoonaan karnaa in wax kasta oo weli iman doona ay u rumoobi

doonaan sida ay u kala horreeyaan.”

“Burburka ugu dambaysa ee dhammaan xukunnooyinka dunida waxaa si cad loogu sii sheegay erayga runta. Wax sii sheegiddii la sheegay markii xukunka Ilaah lagu dhawaaqay boqorkii ugu dambeeyey ee Israa’iil ayaa bixisa farriintan: ‘Sayidka Rabbiga ahu wuxuu leeyahay; Koofiyadda boqornimada ka qaad, oo taajkana iska saar; ... kan hooseeya kor u qaad, kan sarreeyana hoos u dhig. Waan afgembiyi doonaa, afgembiyi doonaa, afgembiyi doonaa; oo mar dambe ma jiri doonto, ilaa uu yimaado Kii ay xaq u tahay; oo anna waan siin doonaa isaga.’ Ezekiel 21:26, 27.

“Taajkii laga qaaday Israa’iil wuxuu si isdaba-joog ah ugu gudbay boqortooyooyinkii Baabuloon, Meedo-Faaris, Giriig, iyo Rooma. Ilaah wuxuu leeyahay, ‘Mar dambe ma jiri doonto, ilaa uu yimaado Kan xaq u leh; anna Isagaan siin doonaa.’”

“Wagtigaas waa dhow yahay. Maanta calaamadaha wakhtiyadu waxay ku dhawaaqayaan in aynu taagan nahay iridda dhacdooyin waaweyn oo aad u murugo iyo qaddarin badan leh. Wax kasta oo dunideenna ku jiraa waxay ku jiraan kacsanaan. Indhahayaga hortooda waxaa ku rumoobaya waxsii sheegiddii Badbaadiyaha ee ku saabsan dhacdooyinka ka horreyn doona imaatinkiisa: ‘Waxaad maqli doontaan dagaallo iyo warar dagaallo.... Quruun baa quruun ku kici doonta, boqortooyona boqortooyo; oo waxaa jiri doona abaaro, belaayooyin, iyo dhulgariirro meelo kala duwan.’ Matayos 24:6, 7.

“Wagtigan la joogo waa wakhti dan aad u weyn u leh kuwa nool oo dhan. Taliyayaal iyo madax-dawladeed, ragga haya jagooyinka kalsoonida iyo awoodda leh, rag iyo dumar fakara oo ka kala tirsan dabaqadaha oo dhan, ayaa indhahooda ku haya dhacdooyinka hareeraheenna ka dhacaya. Waxay eegayaan xidhiidhada kacsan ee aan degganayn ee ka jira quruumaha dhexdooda. Waxay arkayaan xooggii sii xoogaysanayay ee la wareegaya qayb kasta oo dunida ka mid ah, waxayna garanayaan in wax weyn oo go’aan leh ay dhowaan dhici doonaan—in dunidu qarka u saaran tahay qalalaase aad u weyn.”

“Malaa’igahu hadda waxay xakameynayaan dabaylaha colaadda, si ayan u afuufin ilaa dunida looga digo halaagga soo socda; hase yeeshee duufaan baa isa soo urursanaysa, oo diyaar u ah inay dhulka ku dul qaraxdo; oo marka Ilaah ku amro malaa’igtiisa inay sii daayaan dabaylaha, waxaa jiri doona muuqaalkan colaadeed oo qalinna sawiri karin.

“Kitaabka Quduuska ah, oo Kitaabka Quduuska ah oo keliya, ayaa bixinaya aragti sax ah oo ku saabsan waxyaalahan. Halkan waxaa lagu muujiyey muuqaalada waaweyn ee ugu dambeeya ee taariikhda dunideenna, dhacdooyin durba hooskoodii horay u sii tuuraya, codka soo dhowaanshahooduna uu dhulka gariirinayo, qalbiyadana dadka uga dhacayo cabsi aawadeed.” Education, 178–180.

Qoraalkani wuxuu leeyahay iftiin badan oo ku saabsan waqtigeenna, laakiin waxa aan doonayo inaan tilmaamo waa in Walaashii White si cad u aqoonsanayso in boqortooyadii taariikhda ee ka horraysay Baabuloon ay ahayd Israa’iil, ee aanay ahayn Aasuur. Boqortooyooyinka taariikhda ee ay adeegsadaan culimada fiqiga waxay ka reebaan Israa’iil inay ahayd boqortooyo taariikheed, inkasta oo awooddii iyo ammaantii la dhisay intii lagu jiray xukunkii Boqor Sulaymaan, iyo inkasta oo markhaatifurka tooska ah ee waxiygu ku bixiyey Yexesqeel iyo Ellen White uu

caddeynayo in taajkii Israa'iil loo gudbiyey Baabuloon.

Haddaynu ku dabaqno faallada Ruuxa waxyooday boqortooyooyinka taariikhda, waxaynu ogaanaynaa in Israa'iil ay u baahan tahay in lagu tiriyo boqortooyooyinkaas. Israa'iil, Ashuur iyo Masar waa boqortooyooyin taariikheed oo ka horreeyey boqortooyadii ugu horraysay ee waxsii sheegidda Kitaabka Quduuska ah, taas oo ahayd Baabuloon. Sidaas daraaddeed, boqortooyadii afraad ee “taariikhda” waxay ahayd Baabuloon, tii shanaadna waxay ahayd Maadooyiin iyo Faaris, tii lixaadna waxay ahayd Giriig, tii toddobaadna waxay ahayd Roomaankii jaahilka ahaa, tii siddeedaadna waxay ahayd Roomaankii baadariga, taas oo ka mid ahayd toddobada, waayo waxay ka dhigan tahay wejigii labaad ee Roomaankii jaahilka ahaa. Marka lala eego boqortooyooyinka taariikhda, Roomaankii baadarigu waa kii siddeedaad, waana ka mid toddobada.

Daaniyeel toddobaad waxaannu ku aragnaa boqortooyooyinka waxsii-sheegidda Kitaabka Quduuska ah oo lagu matalay bahallo. Baabuloon waa libaaxa, waxaana ka daba yimid orsada Maadooyiin iyo Faaris. Kan saddexaadna wuxuu ahaa Giriigga oo shabeel ahaan loo matalay, dabadeedna Rooma oo ahayd bahalkii “cabsi badnaa oo aad u xumaa” ee lahaa “ilko bir ah.” Bahalkaas cabsida leh, isagoo waafaqsan sanamkii Daaniyeel labaad, waa Rooma, boqortooyadii afraad ee waxsii-sheegidda Kitaabka Quduuska ah.

Milleriyaantu waxay boqortooyadii afraad u fahmeen inay ahayd Rooma, sidaas darteedna astaamaha bahalkii laga cabsado ayay sidaas u fahmeen, oo si fudud ayay dhammaan astaamaha nebiyadeed ee bahalka ugu dabaqeen boqortooyada afraad. Waxay cutubka ku arkeen kala-duwanaanshaha u dhexeeya Roomaankii jaahiliga ahaa iyo Roomaankii baadariga ahaa, laakiin ma ay arki karin boqortooyo shanaad oo waxsii sheegidda Kitaabka Quduuska ah ku jirta, maxaa yeelay si sax ah ayay adeegsadeen xusiddii ugu horraysay ee boqortooyooyinka waxsii sheegidda Kitaabka Quduuska ah sida meesha ay tixraaca ka qaadanayaan. Hase ahaatee, kala-duwanaanshaha u dhexeeya labada Rooma wuxuu ku jiraa cutubka, taas oo noo oggolaanaysa inaan u tixgelinno kala-duwanaanshaha u dhexeeya labada Rooma inay matalayaan laba boqortooyo. Laakiin tani ma aha qodobka aynu ka fiirsanayno.

Sidaas buu yidhi, Bahalka afraad wuxuu ahaan doonaa boqortooyada afraad oo dhulka ka jirta, taas oo ka duwanaa doonta boqortooyooyinka oo dhan, oo waxay liqi doontaa dhulka oo dhan, oo ku tuman doontaa, oo burburin doontaa oo kala jejebin doontaa. Tobanka geesna ee boqortooyadan ka soo baxayaa waa toban boqor oo kici doona; mid kalena iyaga dabadood ayuu kici doonaa; oo isagu kuwii hore wuu ka duwanaa doonaa, oo saddex boqor ayuu hoos u dhigi doonaa. Oo wuxuu ku hadli doonaa erayo waaweyn oo ka gees ah Kan ugu Sarreeya, oo quduusiinta Kan ugu Sarreeya wuu daalin doonaa, oo wuxuu ku fikiri doonaa inuu beddelo wakhtiyada iyo qaynuunnada; oo iyaga waxaa gacantiisa lagu siin doonaa ilaa wakhti iyo wakhtiyo iyo wakhti badhkiis. Laakiin xukunku wuu fadhiisan doonaa, oo xukunkiisa way ka qaadi doonaan, si loo baabbi'yo oo loo dhammeeyo ilaa ugu dambaysta. Daaniyeel 7:23–26.

Boqortooyadii afraad ee Daaniyeel labaad ku xusan waa Rooma. Tobanka gees waxay matalaan tobanka quruumood ee metela boqortooyadii Roomaanka ee jaahiliga ahayd, oo ka hor intaan Rooma papal ahi xukunka dunida la wareegin sannadkii 538, saddex ka mid ah boqortooyooyinkaas waa laga qaadi lahaa, ama waa la rujin lahaa. Markaas “geeska” “yar” ee

aayadda siddeedaad, oo leh “indho la mid ah indhaha nin, iyo af ku hadlaya waxyaalo waaweyn,” ayaa soo bixi lahaa. Haddii aynu boqortooyada afraad ku haysanno toban gees, oo saddex laga qaadayo si “geeska yar” uu u beddelo saddexdaas gees, markaas marka saddexda gees la qaado waxaa hadhaya toddoba gees, geeska yarna waa kii siddeedaad, waayo Rooma had iyo goor waxay u soo baxdaa siddeedaad, oo waxay ka mid tahay toddobada. Cutubkan waxaa ku jira iftiin badan oo ku saabsan Rooma labada wejiba ee ay leedahay, hase yeeshee halkan waxaannu si fudud u bixinaynaa markhaati labaad oo caddaynaya in si nebiyad ahaan ah iyo sidoo kale taariikh ahaanba, Rooma u soo baxdo siddeedaad oo ay ka mid tahay toddobada.

Cutubka siddeedaad waxa aynu ka helaynaa faahfaahinta cutubka toddobaad. Cutubkani mar kale waxa uu aqoonsanayaa boqortooyooyinka waxsii-sheegidda Kitaabka Quduuska ah, hase yeeshee waxa uu ka tagayaa boqortooyadii ugu horraysay ee Baabuloon, waayo markii Daanyeel helay aragtida cutubka siddeedaad waxa aad loogu dhawaa dhammaadkii Baabuloon. Cutubkan dhexdiisa, Maado-Faaris waxa lagu matalay wan leh laba gees. Giriigana waxa lagu matalay orgi leh hal gees oo jabta, dabadeedna geeskii jabay waxaa ka soo baxa afar gees. Markaas dabadeed waxa xiga “gees yar” oo ka dambeeya Giriigga, mar kalena geeska yari waxa uu matalayaa Rooma. In kasta oo Rooma aanay ahayn farac toos ah oo ka soo jeeda boqortooyadii Giriigga, haddana tuducani waxa uu geeska yar u sawirayaa sidii mid ka soo baxay mid ka mid ah afarta gees ee ka kacay boqortooyadii Giriigga ka dib markii geeskii kowaad—oo matalayay Iskandar Weyne—la jebiyey. Rooma farac kama ay ahayn Giriigga, laakiin waxay billowday qabsashadeeda dunida dhulka Giriigga, waxaana macnahaas laga odhan karaa waxay ka soo baxday mid ka mid ah afartaas gees.

Sidaas daraaddeed waxaynu cutubka siddeedaad kaga helaynaa markhaati labaad oo u ah cutubka toddobaad. Maadoo-Faaris waxay lahayd laba gees, Giriiguna wuxuu lahaa hal gees, dabadeedna afar gees oo kale. Taasu waxay ka dhigaysaa toddoba gees ka hor geesihii Rooma, maadaama geeskii yaraa uu ka soo baxay mid ka mid ah afartii gees ee Giriigga. Laba iyo hal iyo afar waxay isu yihiin toddoba; markaas Rooma, geeska yar, waa kii siddeedaad, waana mid ka mid ah toddobada. Waxaa mudan in la xuso in tuducan, kaas oo tilmaamaya in Rooma ay ka soo baxdo mid ka mid ah geesaha Giriigga, uu ahaa mid ka mid ah doodihii nebiyadeed ee ugu waaweynaa ee Miller iyo la-shaqeeyayaashiisu ay ku khasbanaayeen inay taariikhdooda kaga hor yimaadaan.

Taariikhdaas Protestanku waxay ku adkaysteen in geeskii yaraa ee Rooma uusan Rooma noqon karin, waayo wax sii sheegiddu waxay caddaynaysaa in geeska yari ka soo baxay mid ka mid ah afartii gees ee Giriigga. Sidaas daraaddeed waxay ku doodeen in geeska yari uu matalayay Antiochus Epiphanes, kaas oo ka mid ahaa boqorradii Seleucid ee sii jiray taariikhda ka dib kala qaybsankii ka dhashay geeridii Alexander the Great. Doodda taariikhda Millerite ee arrintan ku saabsanayd aad bay u weynayd, sidaas darteedna shaxdii 1843 waxaa ku qornaa doodda ka soo horjeedday waxbaristii Protestanka ee ku dhisnayd xaqiiqda ah in Daanyeel arkay geeskii yaraa oo ka soo baxaya mid ka mid ah afartii gees ee Giriigga, sidaas darteedna uusan Rooma tilmaami karin, maxaa yeelay Rooma kama farcamin Giriigga. Dooddu waxay saamaysay dhammaan tuducyada ku jira Daanyeel ee Rooma lagu aqoonsado. Mawqifka Protestanka waxa kale oo ku jiray in “tuugagga dadkaaga” ee ku xusan aayadda afar iyo tobnaad ee Daanyeel kow iyo toban ay

khasab ahaan ahayd Antiochus Epiphanes. Sidaas awgeed Millerites-ku waxay ku dareen shaxdaas, taas oo Sister White ay aqoonsatay in ay ahayd “mid uu hagayay gacanta Rabbiga oo aan la beddeli karin,” tixraac ku saabsan Antiochus Epiphanes oo caddaynaya sababta uusan boqortooyadaas afraad u noqon karin. Ma Rooma ayaa dejinaysa aragtida taariikhda wax sii sheegidda, mise boqor Seleucid ah oo dhintay in ka badan boqol sano ka hor dhalashadii Masiixa ayaa matalayay quwaddii ka hortimid Masiixa markii iskutallaabta lagu qodbay?

Su’aasha la kicin karo waxay tahay, maxaa Daanyeel loogu tusay Rooma oo ka soo baxaysa mid ka mid ah geesihii Giriigga, haddii Rooma aanay ahayn farac toos ah oo ka soo jeeda Giriigga? Jawaabtu waxay tahay in bilowgii koritaanka awoodda Rooma uu ka bilaabmay gobolkaas oo markii hore ahaa dhul Giriiggu lahaa, laakiin maxaa waxsii sheegista loogu sawiray hab sidaas ah oo u oggolaanaya jahawareerkaas?

Ugu yaraan hal jawaab, marka laga soo tago muhiimadda ay leedahay in la ogaado halka Rooma ka billowday inay kacdo, waa in halxidhaaleha ku saabsan sida Rooma had iyo goor uga soo baxdo siddeedaad oo haddana uga mid tahay toddobada lagu xalliyo iyadoo Rooma lala xiriirinayo dhulka Giriigga, si loo ilaaliyo qodobka halxidhaalaha ee ah in Rooma ay ka mid tahay toddobada. Halxidhaalahaasi sidaas buu muhiim u yahay, in kastoo Milleriyiintu aanay marnaba fahmi kari lahayn fikraddaas marka laga eego meeshii ay taariikhda ka joogeen. Xaqiiqda ah in dhammaan tixraacyada ku yaal ma aha oo keliya shaxdii 1843, balse sidoo kale shaxdii 1850, ay yihiin sawirro mowduucyo si toos ah looga hadlo Erayga nebiyadeed ee Ilaah, marka laga reebo hal tixraac oo xoogga saaraya in Antiochus Epiphanes uusan ahayn awooddii ka soo horjeesatay Masiixa, waxay ka dhigaysaa ku-darka shaxda mid aad u weyn oo macne leh. Sidee bay murugo u tahay in markii Adventism-ku ka tegey aasaasyadoodii, ay maanta isku arkaan iyagoo baraya in awoodda aayadda afar iyo tobnaad ee Daanyeel kow iyo tobnaad ay tahay Antiochus Epiphanes ee aysan ahayn Rooma! Waxay hadda barayaan wixii Milleriyiintu si aad ah uga soo horjeedeen oo ay murankaas ugu muujiyeen shaxdii 1843!

Boqortooyooyinka taariikhdu waxay muujinayaan in Rooma ay siddeedaad ku soo kacdo, haddana ay ka mid tahay toddobada. “Geeska yar” ee cutubka toddobaad, kaas oo ku hadla “erayo waaweyn oo ka gees ah Kan ugu Sarreeya,” wuxuu siddeedaad ku soo kacaa, haddana wuxuu ka mid yahay toddobada. Geesihii cutubka siddeedaadna waxay muujinayaan in Rooma ay siddeedaad ku soo kacdo, haddana ay ka mid tahay toddobada.

Maqaalka xiga waxa aynu ku eegi doonnaa sida Rooma casriga ahi, sida lagu metelay Muujintii toddoba iyo tobnaad, ay siddeedaad u soo baxdo oo ay toddobada ka mid tahay. Dabadeedna waxa aynu ku noqon doonnaa Daanyeel labaad oo aynu ku caddayn doonnaa sababta afarta boqortooyo ee Daanyeel labaad, oo ah xuska ugu horreeya ee boqortooyooyinka wax sii sheegidda Kitaabka Quduuska ah, ay ula waafaqsan yihiin siddeedda boqortooyo ee Muujintii toddoba iyo tobnaad.